

Chabielice, gm. Szczerców, pow. Bełchatów

M.: Stan. 12, na pd.–wschód od Chabielic, nad rz. Krasówką (lewy dopływ Widawki). **D.:** V–IX 1999. **Ok.:** Badania w ramach prac ratowniczych na terenie odkrywki „Szczerców” Kopalni Węgla Brunatnego Bełchatów. Odkryto osadę kultury przeworskiej z wieloma obiektami datowanymi ceramiką i przedmiotami metalowymi (zapinki VI grupy Almgrena) na 2. połowę III i IV w. Jama nr 683, niewielki obiekt w pd. części stanowiska, zawierał w wypełnisku tylko jeden zabytek:

Cesarstwo Rzymskie, M a r e k A u r e l i u s z (161–180), denar, ok. 161, men. Rzym
 Av. DIVVSANTONINVS, głowa Antonina Piusa w pr.
 Rv. CONSECRATIO, stos pogrzebowy o czterech kondygnacjach, na szczycie kwadryga.
 BMC RE IV, nr 58–59. 2,131 g.

Wojciech Siciński

Ryc. 1. Chabielice. Denar Marka Aureliusza. Skala 1:1.

Al–Iskandariyyah (Aleksandria Egipska), okolica

D.: przed V 1993. **Ok.:** znalezione przez polskich uczestników misji pokojowej ONZ; zgłosił w Gabinetcie Numizmatycznym Zamku Królewskiego w Warszawie Janusz Wawrzyniak. **L.:** 3 monety luzem.

Cesarstwo Rzymskie, S e w e r II (305–307), radiat, przed 25 VII 306, men. Aleksandria
 Av. [F]LVAL[SE]VERVSN[O]BCAES, popiersie cezara w koronie *radiata* i płaszczu w pr.
 Rv. [C]ONCORDIAMIL[IT]VM, cesarz w stroju wojskowym(?) stojący w pr. otrzymuje od stojącego w l. nagiego, wspartego na włócznie Jowisza posążek Victorii na globie, u dołu między postaciami D, w odcinku [AL]E?
 J. Maurice, *Numismatique constantinienne*, t. III, Paris 1912, s. 229–230, nr VIII.3; RIC 60a. 1,82 g, b. skorodowany, 22,3 mm.
 K o n s t a n c j u s z II (324/337–361), brąz, 330–335 r., men. Antiochia.
 Av. FLIVLCONSTANTIVSN[O]BC, popiersie cezara w wieńcu laurowym w pr.
 Rv. GLOR IAEXERC [ITV]S, dwaj zwróceniu ku sobie żołnierze trzymają sztandary i włócznie, w odcinku SMA[N]H
 LRBC 1358 odm.? 1,85 g, wyszczerbiony, 18,0 mm.
 K o n s t a n c j u s z II (337–361), brąz, 341–346 r., men. Antiochia.
 Av. DNCONSTAN TIV[SPFAVG], głowa cesarza w diademie z perel w pr.
 Rv. VOT / X X / MVLT / XXX w wieńcu, u dołu SMANA
 LRBC 1398. 1,08 g, 14,5 mm.

Borys Paszkiewicz

Muntowo, gm. i pow. Mrągowo

D.: 1998. **Ok.:** badania dr. Wojciecha Wróblewskiego z Instytutu Archeologii UW. **L.:** 1 moneta luzem. Nr inw. 332/98.

Kalifat Arabski, °Abbāsyci, władca?, dirham, 148–192 AH? = 765/6–807/8 AD, men. Madīnat as-Salām.

Av. leg. 1: لا | حده | ريك له, ligatura لا typu A wg systematyki U. Linder Welin;

leg. 2: ربهذا الدرهم بمدينة السلام; obwódka 2: liniowa podwójna przechodząca w potrójną z ornamentem.

Rv. leg. 1: | رسول الله | يخ; obwódka 1: liniowa pojedyncza;

leg. 2: هدى ... ولو كره المشرك.

W. Tiesenhausen, *Monety wostočnego chalifata*, Sanktpeterburg 1873, s. 77; A. Czapkiewicz, T. Lewicki, S. Nosek, M. Opozda–Czapkiewicz, *Skarb dirhemów arabskich z Czechowa*, Warszawa–Wrocław 1957, s. 230. 1/2 całości; powierzchnia nieco pociemniała, lekko matowa; krawędź równo odcięta; krążek średniej grubości, prosty. 22 mm.

Kom.: Fragment z Muntowa jest typowy dla datowanych na 1. połowę IX w. znalezisk z Warmii, Mazur i Pomorza, a także nieco późniejszych (3. ćwierć IX w.) z terenów Polski wschodniej i północno–wschodniej. Ze względu na niezachowanie się daty wybita chronologię okazy określić można jedynie na podstawie wyglądu zewnętrznego. Charakterystyczny układ legend pola oraz legend okrężnych obydwu stron monety oraz zachowana partia nazwy mennicy wskazują na panowanie jednego z pierwszych kalifów z dynastii °Abbāsyców. Znakomita większość okazów ujawnionych w znaleziskach ze wspomnianych terenów jest efektem działalności najważniejszej mennicy imperium muzułmańskiego. Typowe jest również pismo, w tym specyficzna postać ligatury لا. Rozmiar ułamka przemawia raczej za wcześniejszym datowaniem. Jest to połowa dirhama, z czego należy wnosić, że egzemplarz prawdopodobnie nie znajdował się zbyt długo w obiegu, a zatem nie zdążył ulec podziałowi na jeszcze mniejsze ułamki.

Andrzej Bartczak

Poznań, m. pow. i woj.

M.: Śródka, Rynek Śródecki 4; cmentarzysko wczesnośredniowieczne, grób 123, w prawej dłoni szkieletu. **D.:** 1999. **Ok.:** prace wykopaliskowe prowadzone przez Pracownię Archeologiczno–Konserwatorską w Poznaniu. **L.:** 1 moneta luzem. **Zbiór:** Pracownia Archeologiczno–Konserwatorska w Poznaniu.

Saksonia, denar krzyżowy z krzyżem prostym, CNP VI, 834? (stan zachowania nie pozwala na dokładne określenie), 0,389 g, 13,3 mm.

Arkadiusz Tabaka

Wielowieś, gm. Sierszewice, pow. Ostrów Wielkopolski. Odkrycie nieznanych monet średniowiecznych

M.: Grodzisko średniowieczne¹. **D.:** 1998. **Ok.:** badania wykopaliskowe prowadzone przez Grzegorza Teske. Chata na majdanie, z fragmentami ceramiki datowanymi na fazę F wczes-

¹ Badania archeologiczne wykazały istnienie grodu w fazie D wczesnego średniowiecza i zaadaptowanie go do użytku w XIII w.

nego średniowiecza², wys. 119,61 m n.p.m. **L.:** 3 monety całe i fragmenty czwartej. **Zab.:** w skupisku pod deską podłogową. **Zbiór:** Służba Ochrony Zabytków, Oddział w Kaliszu.

1. Brakteat guziczkowy; głowa orła w prawo, z trzema piórami w kształcie korony; 0,25 g, 18,6 mm. Inw. połowy 168a, analiza CL 11858 (ryc. 2a).
2. Denar jednostronny; głowa w koronie na wprost, obwódka z pereł, dół monety niedobity; 0,35 g, 14,4 mm. Inw. połowy 168b, analiza CL 11859 (ryc. 2b). Był zlepiony z następnym.
3. Denar; Av. w obwódce perełkowej słabo widoczna postać w koronie siedząca na tronie, z berłem, w otoku litera X (?) i gwiazdka, Rv. orzeł dwugłowy (?), obwódka perełkowa. Obłamany, 0,19 g, 14,2 mm. Inw. połowy 168c, analiza CL 11860 (ryc. 2c). Był zlepiony z poprzednim.
4. Fragment kołnierza brakteatu, z hałdy.

Kom.: Wszystkie monety wykazują dużą zawartość srebra i śladową innych metali poza miedzią. Analogie ma jedynie anonimowy brakteat z głową orła, bity zapewne w Polsce lub na Śląsku (podobny: Fbg 832). Można znaleźć zbliżone do niego rysunkiem denary ze skarbu z Przyłęku³.

Ryc. 2. Wielowieś. Monety nr 1–3. Skala 1,5:1.

Nr monety i próby	Ag	Mg	As	Al	Si	S	Pb	Mn	Fe	Ni	Cu	Zn
1. 11858 krater	95,65	0,51	0,00	0,00	0,08	0,00	0,28	0,00	0,00	0,00	3,48	0,00
	powierzchnia	95,88	1,04	0,00	0,15	0,83	0,00	0,00	0,19	0,28	0,16	1,31
2. 11859 krater	93,31	0,67	0,00	0,00	0,21	0,00	0,39	0,19	0,06	0,11	5,06	0,00
	powierzchnia	96,15	0,61	0,00	0,00	0,09	0,00	0,00	0,07	0,08	0,06	2,84
3. 11860 krater	91,86	0,50	0,00	0,00	0,00	0,00	0,85	0,00	0,16	0,00	6,47	0,34
	powierzchnia	96,18	0,97	0,00	0,06	0,16	0,00	0,14	0,00	0,15	0,00	2,35

Analiza składu monet wykonana w Centralnym Laboratorium Instytutu Archeologii i Etnologii PAN przez Elżbietę Pawlicką.

² Przeważały wyraźnie naczynia tzw. tradycyjne, wypalone w atmosferze utleniającej na kolor brązowy, mniejszą część stanowiły ułamki garnków wypalonych w atmosferze redukcyjnej na kolor stalowoszary.

³ Moneta z ukoronowaną głową orła w prawo, ale kołnierz z promieniami: J. R e y m a n, *Skarb brakteatów guziczkowych z Przyłęku, pow. Jędrzejów*, WN XVI, z. 4, 1972, s. 204, poz. 47; W. K o p i c k i, *Polskie brakteaty guziczkowe 2. poł. XIII w. – 1. poł. XIV w. Próba interpretacji*, Warszawa 1997, s. 77, typ 75; zespół datowany jest na 2. dekadę XIV w. — B. P a s z k i e w i c z, *Brakteaty polskie w 1. tercji XIV w.*, WN XXXVIII, 1994, s. 7–33, 42–50; K o p i c k i, *o.c.*, s. 54. Fotografie zamieścił W. K o p i c k i, *W sprawie recenzji Borysa Paszkiewicza*, WN XLI, 1997, s. 174, 75/47.

Pozostałe dwie monety nie były dotychczas znane. Jednostronny denar z ukoronowaną głową przypomina monety Andrzeja III, króla Węgier w latach 1290–1301 (Huszár 431). Korona z wysokimi kwiatonami wskazuje na osobę króla, a nie księcia. Denar dwustronny ma awers również podobny do monety Andrzeja III (Huszár 426), a literę X można interpretować jako resztkę napisu REX. Dwugłowy orzeł z rewersu znany jest m.in. z brandenburskich monet dynastii askańskiej z 2. poł. XIII w. (BftBr. I.364, 365). Jeśli opisywana moneta należy do mennictwa polskiego, wyobrażenie to może być związane z ostatnią żoną króla Przemysła II, Małgorzatą, córką Albrechta III brandenburskiego.

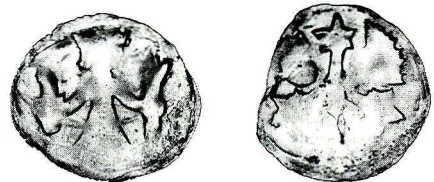
Być może, obie nieznanne wcześniej monety należą do emisji królewskich Przemysła II. Wskazuje na to miejsce znalezienia. Gród ołobocki z okręgiem otrzymał Henryk IV Probus od Przemysła II w zamian za opuszczenie Kalisza w 1284 r. Według Jana Długosza rycerstwo wielkopolskie odbiło gród z rąk śląskich w 1287 r.⁴ i Przemysł władał nim zapewne aż do śmierci. Oba denary nie przypominają przypisywanych temu królowi brakteatów guzickowych ani pod względem wagi, ani przedstawienia, bardzo schematycznego. Reprezentują jednak podobną formę plastyczną majestatu królewskiego, co pieczęć Przemysła II z 1295 r. Dopiero ewentualne następne znaleziska takich typów mogą przybliżyć ustalenie miejsca ich pochodzenia i chronologii. Zapewne też wyniki dalszych analiz metaloznawczych pozwolą wyodrębnić homogeniczne grupy surowcowe, wiążąc odrębne obecnie typy morfologiczne. Łączenie monet z Wielowsi z królem Przemysłem jest pierwszą, być może mylną, propozycją ich atrybucji, ale obieg pieniądza pod koniec XIII w. na ziemiach polskich należy do najmniej poznanych.

Adam Kędzierski

Rurka, gm. Chojna, pow. Gryfino

M.: pozostałości komandoryjnej kaplicy templariuszy. **D.:** VIII 1999. **Ok.:** wstępne badania archeologiczno–architektoniczne prowadzone przez Zakład Architektury Instytutu Archeologii i Etnologii UMK w Toruniu pod kierunkiem mgr. P. Kłósowskiego i dr. M. Wiewióry przy konsultacji naukowej prof. dr hab. J. Chudziakowej. Po wsch. stronie kaplicy, przy prezbiterium, część średniowiecznego cmentarza z 12 grobami (liczba i warstwowy układ wskazują na kilkudziesięcioletnie funkcjonowanie). W grobie nr 1, przy szkielecie mężczyzny, po wewnętrznej stronie prawej kości udowej. **L.:** 12 całych i 4 połówki monet (w trakcie konserwacji jedna z połówek uległa rozkruszeniu). **Zab.:** pozostałości drewnianego opakowania. **Tpq:** 1324. **Zbiór:** w przyszłości Muzeum Narodowe w Szczecinie.

Brandenburgia, dynastia bawarska (1324–1373), denary BftBr. I.670, men. Myślibórz (Soldin), 12 całych i 4 połówki.

Ryc. 3. Denary znalezione w Rurce. Skala 1,5:1.

⁴ *Monumenta Poloniae historica*, t. 2, Kraków 1864, s. 850; J a n D ł u g o s z, *Historiae polonicae libri XII*, t. 2, ks. 7, Kraków 1873, s. 485.

Kom.: Inne typy denarów brandenburskich przypisywane dynastii bawarskiej spotykamy na d. obszarze Nowej Marchii. W niedalekim Trzcińsku i odleglejszym Rychliku, położonym już w części południowej, zdeponowano skarby złożone wyłącznie z monet dynastii bawarskiej. W Gajcu niedaleko Rychlika wśród nieznaney liczby denarów wystąpiły wybite w Myśliborzu (skarby datowane początkiem panowania dynastii bawarskiej po 1324). W Międzyrzeczu, który w 1319 r. margrabia Waldemar zamienił z książętami śląskimi na ziemi nadobrzańskie, w trakcie prac archeologicznych na dziedzińcu zamkowym wydobyto pojedyncze monety z tej mennicy, a wśród nich typ 670 w odmianie. Na Pomorzu Zachodnim ich udział w obiegu był zdecydowanie mniejszy, ale bardziej rozciągnięty w czasie (por. skarby z Gryfina, Pyrzyce, Łagiewnik i Cieszyna).

Komandorię w Rurce po kasacie templariuszy margrabia Waldemar nadał joannitom. W 1373 r. w trakcie lokalnych zamieszek zabudowania klasztorne zostały spalone przez mieszczan Chojny. Ocalała kaplica weszła w skład folwarku. W XIX w. wykorzystano ją jako część gorzelni.

Adam Musiałowski

Żerniki, gm. Kórnik, pow. Poznań

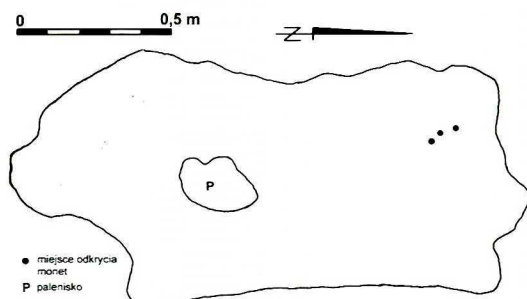
I. M.: stanowisko 25, osada średniowieczna. Wypełnisko chaty (obiekt C 92). **D.:** V 1998.

Ok.: prace wykopaliskowe związane z budową autostrady, prowadzone przez Pawła Pawlaka z Pracowni Archeologiczno-Konserwatorskiej w Poznaniu. **L.:** 4 monety w zespole.

Zab.: brak śladów. **Zbiór:** Pracownia Archeologiczno-Konserwatorska, Chwaliszewo 69, Poznań.

Polska, Kazimierz III Wielki (1333–1370), kwartniki (4):

1. Av. król na majestacie, prawa dłoń z jabłkiem na piersi, w lewej berło liliowate wchodzi w otok, z boków pętłki (znaki mennicze), +MONETA KAZIMIRI; Rv. Orzeł w koronie, nad skrzydłami pętłki, REGIS POLONIE (litera L odwrócona o 180°); KS 342?, 1,475 g, 20,8 mm. Nr inw. 23/98.
2. Av. król na majestacie, prawa dłoń niewidoczna (raczej na piersi), w lewej berło liliowate wchodzi w otok, z boków pętłki (znaki mennicze), +MONETA \\\ \ \ \ RI; Rv. Orzeł w koronie, nad skrzydłami pętłki, RE \\\ \ \ POLONIE (litera L odwrócona o 180°), niedobity; widoczne ślady cięcia; KS 342?, 1,400 g, 21,1 mm. Nr inw. 24/98.
3. Av. król na majestacie, prawa dłoń z jabłkiem wyprostowana, w lewej berło w kształcie krzyża, z boków tronu trójkropki (znaki mennicze), +MONETA \\\ \ \ MIRI; Rv. Orzeł w koronie, nad skrzydłami trójkropki, +REGIS POLONIE; niedobity, obrzeże w dwóch miejscach nadcięte; KS 338, 1,573 g, 21,2 mm. Nr inw. 25/98 (dwie monety połączone).

Ryc. 4. Szkic sytuacyjny znaleziska w Żernikach.

4. Av. król na półokrągłym tronie z podpórkami w kształcie trójkropki, w prawej dłoni na piersi jabłko, w lewej berło w kształcie krzyża wchodzi w otok, +MONETA KAZ MI (częściowo niedobite); Rv. Orzeł w koronie, nad skrzydłami trójkropki, +RE \\ \\ \\ POLONIE.K.; niedobity; 1,378 g, 21,7 mm. Nr inw. 25/98 (dwie monety połączone).

Ryc. 5. Żerniki. Kwartniki Kazimierza Wielkiego. Skala 1:1.

II. M.: stanowisko 25, wypełnisko chaty (nr 2) i wtórne złożo (nr 1). **D., Ok.** jw. **L.:** 2 monety luzem. **Zbiór:** jw.

1. *Litwa, Jan Kazimierz* (1648–1668), szeląg 1660 TLB Ślepowron, duża głowa, W. Niemirycz, *Skarb boratynek z Przasnysza*, WN XVII, 1973, z. 2, s. 93, nr 85; 1,238 g, 16 mm. Nr inw. 27/98
2. *Polska, Zygmunt III* (1587–1632), szeląg 1588 IF Lewart, men. Poznań; Av. Orzeł i Pogoń pod wspólną koroną, niżej Snopek, SIG III·DG R P.M.D L 88; Rv. inicjał S pod koroną, z boków I–F, u dołu Lewart, SOLID RE POLO i przekrzyżowane haki; KS 602, 0,808 g, 18 mm. Nr inw. 13/98.

Arkadiusz Tabaka

Szklarska Poręba, m., pow. Jelenia Góra

D.: 1998. **Ok.:** poszukiwania wykrywaczem metali. **L.:** skarb złożony z 68 monet. **Zab.:** zapewne sakiewka, całkowicie zbutwiała. **Tpq:** 1628. Opisano 32 egz.:

Brunszwik–Calenberg, Eryk III (1540–1584), talar 1558, Dav. 8995

Brunszwik–Lüneburg, Chryścian (1611–1633), talar 1624; Av. popiersie w zbroi, +CHRIS TIANUS+D.G.EL.EP:M.+→DUX.B.EL.; Rv. tarcza herbowa, IUSTITIA.ET. – CONCOR DIA.A.16–24; jak Dav. 6455 (ale 2 talary) lub Dav. 6456 var.

Brunszwik–Wolfenbüttel, Juliusz (1568–1589), talar 1588; Av. półpostać księcia z toporem, w zbroi na wprost; Rv. stojący olbrzym z drzewem w dłoni, przy nim biegnący lew; Dav. 9067
Henryk Juliusz (1589–1613), talar 1589; Av. jw.; Rv. stojący olbrzym z drzewem w dłoni, po prawej ramka z napisem; Dav. 9068

Hamburg, miasto, 1/2 tal. 1621

Hildesheim, biskupstwo, Ferdynand Bawarski (1612–1650), 1/4 tal. 1625

Mansfeld, Volrad VI, Jobst II i Wolfgang III (1615–1619), 1/2 tal. 1617; Av. wielopolowa tarcza herbowa z labrami, Rv. św. Jerzy; jak Dav. 6953 (ale talar)

Saksonia Elektorska, August (1553–1586), 1/2 tal. 1568, Kohl 34; 1575, Kohl 35

Chryścian I (1586–1591), 1/2 tal. 1591; Av. półpostać z mieczem; Rv. OBIIT / XXV SEPTEM / BRIS ANNO / MD XCI / HAVD TIMET MOR / TEM QVI VI / TAM SPE / RAT / HB; Kohl 83

talary, Dav. 9806: 1586, 1587, 1588, 1590

Chrystian II, Jan Jerzy i August (1591–1611), 1/4 tal. 1594, Av. trzy półpostacie, Rv. kartusz dwupolowy, Kohl 95; 1600, jw., Kohl 95; 1602, Av. półpostać elektora z mieczem na ramieniu, Rv. dwa popiersia książąt, Kohl 107; 1603, jw., Kohl 107; 1606, jw., Kohl 109
 1/2 tal. 1599, Av. trzy półpostacie, nad nimi data, Rv. owalna tarcza dwupolowa, Kohl 93; 1604, Av. półpostać elektora z mieczem na ramieniu, Rv. dwa popiersia książąt, Kohl 101
 2 tal. 1599, Av. trzy półpostacie, Rv. tarcza herbowa, Dav. 9819
 Jan Jerzy I i August (1611–1615), 1/2 tal. 1614, Av. półpostać elektora z mieczem, Rv. półpostać księcia w lewo, w otoku 3 tarcze herbowe, Kohl 134
 Jan Jerzy I (1611–1656), 1/4 tal. 1627, Rv. dwupolowa tarcza herbowa, Kohl 166
 1/2 tal. 1620, Rv. wielopolowy herb, Kohl 156; 1628, jw., Kohl 157
Saksonia–Gotha, Jan Kazimierz i Jan Ernest (1572–1633), talar 1624, Dav. 7431
Saksonia–Weimar, Fryderyk Wilhelm I i Jan (1573–1602), 1/2 tal. 1583, Av. półpostać na wprost, data po bokach, Rv. półpostać na wprost, jak Dav. 9770 (ale talar); 1596, Av. półpostać w lewo, Rv. półpostać w prawo, data z prawej, jak Dav. 9777 (ale talar)
 talar 1574, Av. dwie półpostacie, Rv. wielopolowy herb, Dav. 9766
Wirtembergia, Jan Fryderyk (1608–1628), talar 1609; Av. wielopolowy herb, Rv. św. Krzysztof; Dav. 7831
Niderlandy, Geldria, 1/2 rijksdaaldera 1620, Delm.(a) 954, jak Dav. 4828 (ale talar)

Jarosław Dutkowski

Radom, m. pow.

M.: ul. Grodzka, odcinek obecnie noszący nazwę ul. Zamkowej (w bezpośrednim sąsiedztwie terenu dawnego zamku). Hałda wykopu kanalizacyjnego w pobliżu budynku Państwowego Pogotowia Opiekuńczego. **D.:** IX 1981 r. **Ok.:** komunalne prace ziemne; p. Marek Gogolewski. **L.:** 1 moneta. **Zbiór:** obecnie p. Zbigniewa Lechowicza z Łodzi, zostanie przekazana do Muzeum im. J. Malczewskiego w Radomiu.

Ryga, Gustaw II Adolf (1621–1632), szeląg fałszywy; Av. nieczytelny inicjał (S?) pod koroną, z boków może jakieś znaki, korona poza obwódka, w otoku °GV[S]TA DO(?)IIAVS×8°; Rv. kartusz z zatartym herbem Rygi, w otoku °SOLIDVSA:IZ \ IISI[S]?°; b. cienki, nieregularny krążek miedziany, bez jakichkolwiek śladów bielenia; ubytki części przykrawędnych oraz spęknięcia przechodzące poprzez otok ku środkowi; przed odczyszczeniem 0,274 g (obecnie 0,229 g), 16,0 mm.

Ryc. 6. Radom. Fałszywy szeląg ryski. Skala 1,5:1. Fot. W. Pohorecki.

Kom.: Nieudolnie sporządzone oraz niewyraźnie odbite rysunki stempli, a także błędy w legendach (zarówno na Av. jak i Rv.) wskazują jednoznacznie na fałszerstwo. Cechą charakterystyczną wykonawcy stempla jest nagminne rycie litery S odwrotnie, co ją upodabnia do cyfry 8. Prezentowany egzemplarz nosi wszelkie cechy fałszerstw siedemnastowiecznych.

Tadeusz J. Horbacz

Sobótka, m., pow. Wrocław

M.: fundamenty zabytkowego budynku. **D.:** w 1995 roku. **Ok.:** prace remontowe. **L.:** skarb, kilkadziesiąt monet i 2 pierścionki. **Zab.:** mały garnek. **Tpq:** 1649. Udało się opisać 20 egz.:

Niderlandy Hiszpańskie, władca?, prowincja?, talar
1/4 tal. b.d. (5)

Brunszwik–Lüneburg, Ch r y s t i a n L u d w i k (1641–1665), talar 1649

Brunszwik–Wolfenbüttel, talar 1624, Dav. 6306

Hamburg, 1/4 tal. b.d., „8–Sch.”

Hildesheim, 1/4 tal. 1624, Av. orzeł cesarski, Rv. herb miasta w tarczy; 7,05 g

Norymberga, gulden sześćdziesięciokrajcarowy, 1574 (MDLXXIII), Kellner 142, 24,49 g
Saksonia, talar 1592

20 groszy kipperowe 1621, ucho i złocenie

Saksonia Elektorska, J a n J e r z y I (1615–1656), talar wikariacki 1619, Dav. 7597, ucho
talar 1641, Dav. 7612

Salzburg, arcybiskupstwo, P a r y s v. L o d r o n (1619–1653), talar 1634

Solms–Lich, E r n e s t II (1602–1619), 3 kr. 1612

Siedmiogród, G a b r i e l B e t h l e n (1613–1629), dukat 1621 K–B, Fried. 193

Szwajcaria, S t. G a l l e n, talar 1620

Śląsk–Karniów, J a n J e r z y (1606–1624), 2 dukaty 1621, Fried. 3128, 6,93 g

Jarosław Dutkowski

Blizanów, gm. loco, pow. Kalisz

I. M.: stanowisko 90 AZP, warstwa próchnicy. **D.:** wczesna wiosna 1999. **Ok.:** archeologiczne badania ratownicze prowadzone przez Pracownię Archeologiczno–Konserwatorską „ARCHE”. **L.:** 6 monet luzem. **Zbiór:** Muzeum Okręgowe Ziemi Kaliskiej.

Litwa, J a n K a z i m i e r z (1648–1668), szeląg 1661 TLB Korwin

Polska, J a n K a z i m i e r z (1648–1668), szeląg 1664 T.L.B. (2); r? TLB, mocno wytarty (1)
S t a n i s ł a w A u g u s t (1764–1795), gr 1767 G, men. Kraków

Prusy, F r y d e r y k W i l h e l m (1640–1688), ort 1689 AB, Av. FRID-WILH-DG-M-B-S-R-I-[A-]C&PREL, popiersie w płaszczu, peruce i czapce elektorskiej, z mieczem na ramieniu, obwódki perełkowe; Rv. SUPRE MUS DUX IN PRUS SIA♣1689, Rv. orzeł z monogramem FW na piersi, z boków 1–8, niżej A–B, obwódki perełkowe; srebro bardzo niskiej próby, 4,54 g, 30 mm

Kom.: Nie notowana dotąd odmiana orta pruskiego z roku 1689, zbliżona do nr. 1739 wg Schröttera, ale na rewersie litery AB (zamiast HS). Egzemplarz ten wybity jest poprawnie, jednak mylna data i słaba jakość kruszcu mogą wskazywać na fałszerstwo.

Ryc 7. Blizanów. Fałszywy ort Fryderyka Wilhelma. Skala 1:1.

II. M.: stanowisko 92 AZP, warstwa próchnicy. Pozostałe dane jw.

Prusy Południowe, Fryderyk Wilhelm II (1786–1797), gr r.? B, men. Wrocław

Adam Kędzierski

Góra, gm. Pobiedziska, pow. Poznań

M.: okolica b. Państwowego Gospodarstwa Rolnego; droga wyłożona kamiennym brukiem i fragmentami ceramiki budowlanej (w tym kafli). **D.:** 17 VII (nr 2) i 28 VII 1998 (nr 1). **Ok.:** pobyt ekspedycji archeologicznej Instytutu Prahistorii UAM, Olga Antowska (nr 2) i Andrzej Sikorski (nr 1). **L.:** 2 monety luzem. **Zbiór:** Instytut Prahistorii UAM w Poznaniu.

Litwa, Jan Kazimierz (1648–1668), szeląg 1) 1666, 1,114 g, 16 mm;

2) r.? (1660–1666), 0,856 g, 16 mm

Kom.: możliwe, że jest to pozostałość skarbu ukrytego w kaflu (podobny szeląg znaleziono tamże w 1998 r.).

Arkadiusz Tabaka

Kalisz, m. pow.

I. M.: Zawodzie, grodzisko. Humus. **D.:** XII 1998. **Ok.:** Muzeum Okręgowe Ziemi Kaliskiej zniwelowało hałdy pozostałe z badań grodziska w latach 1958–65 i 1983–92. Ziemię rozwieziono przy ogródkach działkowych MOZK przy grodzisku, w sąsiedztwie kościoła św. Wojciecha. Wykrywaczem metali przebadano ziemię z hałd i teren, na który ją rozsypano. **L.:** 10 monet i odważnik, luzem.

Austria, Franciszek Józef (1848–1916), 2 halerze 1907

Litwa, Jan Kazimierz (1648–1668), szeląg 1661 Korwin (1); 1665 HKPL (1); 1666 TLB HKPL (1); 1666 Kirszenstein (1); 1666 (1)

Polska, Jan Kazimierz (1648–1668), szeląg 1666, Ślepowron (1)

szeląg fałszywy naśladowujący emisję 1659–1665 (1)

Wielkie Księstwo Poznańskie, Fryderyk Wilhelm III (1815–1840), gr 1816 A

Rosja, Mikołaj II (1894–1917), 1 kop. 1899

Odważnik ołowiany, płaski, kolisty, z otworem w środku; 5,2527 g⁵, 19 mm

II. M.: ul. Stawiszyńska, stary zajazd. **D.:** III 1999. **Ok.:** rozbiórka; p. Mąkosza. **L.:** 1 moneta.

Polska, August III (1733–1763), gr 1754 H, AVGVSTVS, 19,7 mm

Adam Kędzierski

Jelenia Góra, m. pow., okolica

M.: w pobliżu Jeleniej Góry. **D.:** 1994–1995. **Ok.:** poszukiwania wykrywaczem metalu. **L.:** skarb, 38 monet srebrnych, 9 złotych. **Tpą:** 1730.

Francja, Ludwik XIII (1610–1643), 1/2 écu 1640 lit.? (palmy wokół tarczy)

⁵ Waga odważnika stanowi 1/40 ciężaru 210,108 g, zbliżonego do grzywny wczesnośrednio-wiecznej.

L u d w i k XIV (1643–1715), 1/4 écu 1691 A, „8 L” (1); 1692 O, „8 L” (1)
1/2 écu 1650 F (1); 1653 B? (1); 1654 C (1); 1656 lit.? (1); 1647 N (1); 1669 lit.? (1);
1690 G, „8 L” (1); 1691 A, „8 L” (1); 1692 P, „8 L” (1); 1693 A, „palmy” (1); 1694 AA,
„palmy” (1); 1694 C, „palmy” (2); 1694 M, „palmy” (1); 1695 AA, „palmy” (1); 1699 A, Rv.
monogramy (1); 169\ (1); 1701 lit.?, „insygnia” (1); 1702 M, „insygnia” (2); 1704 lit.?, „insy-
gnia” (2); 170\ (1)
écu 1647 M (1); 1651 A (1); 1691 N, „8 L” (1); 1693 lit.?, „8 L” (1); 1701 D (1); 1701 lit.?
(1); 1702 A (1); 1704 lit.? (2)
Ludwik XV (1715–1774), 1/2 écu 1722 lit.?
écu 1722 lit.? (monogramy)

Francja?, władca?, écu r.?, Av. popiersie, Rv. monogramy

Frankfurt, miasto, dukat 1644

Niderlandy Zjednoczone, Holandia, dukat 1723 (1); 1725 (1); 1726 (2); 1730 (1)

Niderlandy Zjednoczone, Utrecht, dukat 1696 (1); 1729 (1)

Siedmiogród, Karol VI (1711–1740), dukat 1730

Jarostaw Dutkowski

Gdańsk, m. pow. i woj., okolica

M.: nieokreślona miejscowość na Żuławach, dwór. **D.:** przed II 2000. **Ok.:** remont. **L.:** ok.
5000 monet. **Zab.:** skrzynia. **Tpq:** 1808.

Fryzja Wschodnia, Fryderyk II (1744–1786), 2 stübery 1772 A (2); 1773 (3)

Polska, Stanisław August (1764–1795), 6 gr 1794

Prusy, Elżbieta rosyjska (1741–1762), 3 gr 1761

Fryderyk II (1740–1786), 3 gr⁶ 1771 E; 1772 E; 1773 E; 1774 A; 1774 E; 1775 A; 1775
E; 1776 A; 1776 E; 1777 E; 1778 A; 1778 E; 1779 E; 1780 A; 1780 E; 1781 E; 1782 E; 1783 A;
1784 A; 1785 A; 1785 E; 1786 E⁷

Fryderyk Wilhelm III (1797–1840), 3 gr 1806 A; 1807 A

Śląsk, Fryderyk II (1742–1786), 3 krajcary 1771 B; 1772 B; 1773 B; 1775 B; 1777 B; 1778
B; 1779 B; 1780 B; 1781 B; 1782 B; 1783 B; 1784 B; 1785 B; 1786 B

Fryderyk Wilhelm III (1797–1840), 3 krajcary 1808 G (3)

Jarostaw Dutkowski

Lubomierz, m., pow. Lwówek Śląski

Weryfikacja dawnego znaleziska⁸. **M.:** klasztor benedyktynek (opactwo skasowane w
1810 r.), przy ścianie kościoła opackiego. **D.:** 1971. **L.:** 300–350 egz., głównie złotych.
Zab.: naczynie ceramiczne. **Tpq:** 1808. **Zbiór:** jednemu ze znalazców milicja skonfisko-
wała — wedle dzisiejszej relacji — 50–70 monet złotych, później jeszcze kilkadziesiąt
(zapewne partia pozyskana przez Muzeum Narodowe we Wrocławiu). Ok. 50 monet na-
była „osoba prywatna”, a 100–150 Cyganie. Kilkanaście trafiło do złotnika. Opisano po-
niżej nieznaną partię 26 monet.

Brandenburgia, Fryderyk Wilhelm I (1713–1740), dukat 1719 IGN L, Fried. 2358

Brunszwik–Hanower, Jerzy II (1727–1760), dukat hercyński 1741 S, Fried. 602

Brunszwik–Wolfenbüttel, Karol I (1735–1780), dukat 1739 BID, Fried. 712 (1); 1742 BID,
Fried. 713 (1)

⁶ Trojaki Fryderyka II stanowiły przytłaczającą większość skarbu (obcych monet było tylko
10÷12 sztuk), liczba egz. w poszczególnych rocznikach nie jest znana.

⁷ Nie znaleziono ani jednego egzemplarza z tego roku z lit. A — Berlin.

⁸ Skarby II, 1737.

Czechy, Karol VI (1711–1740), dukat 1740, men. Praga
 Niderlandy Zjednoczone, Holandia, dukat 1766
 Państwo Kościelne, wakans 1740, zecchino 1740, Fried. 227
 Benedykt XIV (1740–1758), zecchino 1749, Fried. 231 (1); 1752, Fried. 231 (1); 1754, Fried. 231 (1)
 Klemens XIII (1758–1769), zecchino 1760
 Pius VI (1775–1799), zecchino 1776, Fried. 243
 Salzburg, arcybiskupstwo, Parys v. Lodron (1619–1653), dukat 1630, Fried. 647
 Franciszek Antoni v. Harrach (1709–1727), dukat 1721, Fried. 732
 Leopold Antoni v. Firmian (1727–1744), dukat 1736, Fried. 743
 Zygmunt III v. Schrattenbach (1753–1771), dukat 1756, Fried. 760 (1); 1765, Fried. 767 (1)
 Siedmiogród, Karol VI (1711–1740), dukat 1733, men. Karlsburg, Fried. 230 (2); 1737, men. Karlsburg, Fried. 230 (1); 1740, men. Karlsburg, Fried. 230 (1)
 Maria Teresa (1740–1780), dukat 1769 E, men. Karlsburg
 Styria, Ferdynand III (1637–1657), dukat 1645, men. Graz
 Szwecja, Karol XI (1660–1697), dukat 1676, Fried. 43
 Toskania, Jan Gaston (1723–1737), zecchino 1723, Fried. 328, otwór
 Węgry, Karol III (1711–1740), dukat 1738, Fried. 69

Jarosław Dutkowski

Wałbrzych, m. pow.

M.: cmentarz komunalny, ul. Matejki; zniszczony grób, na wysokości miednicy zmarłego.
D. I 1999. L.: 6 monet złotych. **Tpq:** 1911. **Zab.:** pierwotnie kieszeń lub zaszyte w poję marynarki. **Zbiór:** Muzeum Okręgowe w Wałbrzychu.

Bawaria, Otto (1886–1913), 10 marek 1904, men. Monachium
 Prusy, Wilhelm I (1861/71–1888), 10 marek 1873, men. Hanower
 Wilhelm II (1888–1918), 10 marek 1893, men. Berlin
 20 marek 1897, men. Berlin (1); 1904, men. Berlin (1)
 Saksonia, Fryderyk August III (1904–1918), 10 marek 1911, men. Muldenhütten

Barbara Butent–Stefaniak

WYKAZ SKRÓTÓW

M. – miejsce znalezienia
 D. – data znalezienia
 Ok. – okoliczności, osoba odkrywcy
 L. – liczba znalezionych monet
 Zab. – sposób zabezpieczenia
 Tpq – *terminus post quem* skarbu (data, po której został ukryty)
 Zbiór – miejsce przechowywania monet

BftBr. I – E. Bahrfeldt, *Das Münzwesen der Mark Brandenburg von ältesten Zeiten bis zum Anfange der Regierung der Hohenzollern*, Berlin 1889
 BMC RE – H. Mattingly, R. A. G. Carson, *Coins of the Roman Empire in the British Museum*, t. I–VI, London 1923–1962

- CNP – M. Gumowski, *Corpus nummorum Poloniae*, t. I, Kraków 1939
- Dav. – J. S. Davenport, *German Talers 1500–1600*, Frankfurt a. M. 1979; *European Crowns 1600–1700*, Galesburg, Ill. 1974; *German Church and City Talers 1600–1700*, Galesburg, Ill. 1967
- Delm.(a) – A. Delmonte, *Le Bénélux d'argent*, Amsterdam 1967
- Fbg – F. Friedensburg, *Die schlesischen Münzen des Mittelalters*, Breslau 1931 [reed. tablic: *Monety śląskie średniowiecza*, Warszawa 1968]
- Fried. – R. Friedberg, *Gold Coins of the World*, New York 4 [1976]
- Huszár – L. Huszár, *Münzkatalog Ungarn von 1000 bis heute*, Budapest–München 1979
- Kellner – H.–J. & E. Kellner, *Die Münzen der Reichsstadt Nürnberg*, Stuttgart 1991
- Kohl – Ch. A. Kohl, *Talerteilstücke des Kurfürstentums Sachsen. Albertinische Linie 1547–1763*, b.m. 1994
- KS – E. Kopicki, *Ilustrowany skorowidz pieniędzy polskich i z Polską związanych*, Warszawa 1995
- LRBC – P. V. Hill, J. P. C. Kent, R. A. G. Carson, *Late Roman Bronze Coinage AD 324–498*, London 1972
- RIC – *Roman Imperial Coinage*, t. I–IX, London 1923–1967
- Schrötter – F. v. Schrötter, *Die Münzen Friedrich Wilhelm des Großen Kurfürsten und Friedrichs III. von Brandenburg*, Berlin 1913
- Skarby I, II – M. Męclewska, A. Mikołajczyk, *Skarby monet z lat 1500–1649 na obszarze PRL. Inwentarz*, Warszawa 1983; *Skarby monet z lat 1650–1944 na obszarze Polski. Inwentarz II*, Wrocław 1991

KOMUNIKAT

PT. Autorów notatek w dziale znalezisk upraszamy o dostosowanie — w miarę możliwości — tekstów do następującego schematu:

- miejscowość, gmina i powiat (ewentualnie podtytuł — prosimy o nienadawanie osobnego tytułu);
- miejsce znalezienia;
- data znalezienia;
- okoliczności, osoba odkrywcy;
- liczba znalezionych monet, razem czy pojedynczo;
- sposób zabezpieczenia;
- *terminus post quem* skarbu;
- miejsce przechowywania monet;
- wyliczenie odkrytych monet i ew. obiektów towarzyszących (prosimy pamiętać o danych metrologicznych, zwłaszcza monet starożytnych i średniowiecznych, identyfikacji mennicy — jeśli mogą być różne — i podaniu analogii katalogowej);
- ewentualny komentarz.

Ułatwi to szybką i bezbłędną publikację nadesłanych materiałów. Zawsze mile widziane są ilustracje monet i szkice sytuacyjne.

Redakcja